

KONUR ALP İLİ

Enver KONUKÇU*

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde görev alan önemli komutanlardan bir tanesi de Konur Alp'tir. Osman Gazi'nin emirleri doğrultusunda bugünkü Akyazı ile Anadolukavağı arasındaki bölgenin fethedilmesinde önemli katkıları olmuştur. Fethettiğı bölgelerden bir bölümü kendisine mülk olarak verilmiştir. Böylece, Konur Alp İli'nin temelleri atılmıştır. Bu çalışmada, Konur Alp hakkında kısaca bilgi verildikten sonra, tarihi metinlerde Prusias pros Hypios, Üskübü ve Konurapa olarak da geçen Konur Alp İli'nin geçirdiğı tarihi süreçlerden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Konur Alp, Osman Gazi, Konur Alp İli, Konrapa.

KONUR ALP REGION

ABSTRACT

Konur Alp was one of the significant commanders of the Ottoman Empire during the establishment era. He had important roles on the conquest of the region between Akyazı and Anadolukavağı with the commands of Osman Gazi. Then, some parts of this region were given to him as a private property. So, the Konur Alp region was established. In this paper, first, a brief information about Konur Alp is going to be given and then the historical process of Konur Alp region which was mentioned as Prusias pros Hypios, Üskübü and Konrapa in the historical texts is going to be discussed.

Key Words: Konur Alp, Osman Gazi, Konur Alp Region, Konrapa.

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi.

Ertuğrul ve Osman dönemlerinin Kayı kabile yapısı içinde birçok Türkçe isimli önderler mevcut olmuştur. Bunlardan bir de Konur Alp'dir. Kişiliği hakkında pek bilgi olmamakla beraber, Aşağı Sakarya'daki Bithynia'nın gerçek fatihleri arasında göze çarpmaktadır. Akçakoca, Sangarios'un batısında, Boğaz yakınlarına kadar fetihlerde bulunmuş ve Karadeniz'e çıkış noktası olan Yoros altındaki şimdiki Anadolu Kavağı'na bir de çıkış noktası meydana getirmişti. Konur Alp de, Sangarios'un tahkim edilmiş Harmantepe ve Söğütlü kalelerinin doğusundaki Regio Tarsi'yi, dolayısıyla Kerem Ali dağ zincirinin kuzey eteklerindeki Akyazı'nın da gerçek fatihi olmuştur. Konur Alp daha sonra iki önemli vadi ile doğuya açılan Prusias pros Hypios (Üskübü/Kasaba/Konuralp)a kadar uzanan düzlüklerin de, Osman Gazi emri ile toprak ilhaklarını sağlamıştır. Aşıkpaşazâde, Neşrî, Hâdidi, ve daha birçok kaynakta Konur Alp'in, ovadaki hakimiyeti "kâfir" olarak nitelenen Palaiologos askerleri ile şimdiki yeri kesinlikle tesbit edilememiş Uzunca Bel Savaşı ile zafer kazanmış, takiben Prusias pros Hypios kasabasına hisarına dönülmüştür.¹

Çağdaş tarihçilerin "Tuz Pazarı" diye zikrettikleri yöre Düzce Ovası'dır. Konur Alp bir süre kuzeydeki, Melen/Hypios boyundaki, ovada son bulan bir tepeyi taçlandıran yerde, ikamet etmiştir. Osman Gazi de, yeni katılan toprakları, Düzce Ovası'nı Prusias pros Hypios ile birlikte ona, bu can dostu komutanına "il" yapmıştır. Eski Türk geleneğindeki teamüle uyularak, fatihinin ismi verilmiş ve böylece 1323 sonrası kaynaklarda Konur Alp İli geçmeye başlamıştır. Yine tarihlerden öğrenildiğine göre Konur Alp adı geçen İl'e, hayatta bulunduğu müddetçe sahip olabilecekti.²

XV. yy. Muhasebe Defteri'nde olduğu gibi Tapu- Tahrir kayıtlarında³ İl'in mülki yapılanması da ikmal edilmiştir. Melen Nehri'nin kuzeyinde, sağlık şartları bakımından daha elverişli olan Prusias pros Hypios ismi tarihe karışırken, Konur Alp ilinde, bu defa yerini Üskübi/Üsküblü almıştır. İbn Kemal, 1323 sonrası Bithynia fetihlerinde Konur Alp hareket noktası olarak

¹ Âşıkpaşazâde, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. K. Yavuz-M.A.Y. Saraç), İstanbul 2003, s. 83; Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihannümâ: Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, (Haz. N. Öztürk), İstanbul 2008, s. 60

² Neşrî, s. 65, Kemal Paşa Oğlu Şemsüddin Ahmed-İbn Kemal, *Tevârih-i Âli Osman*, (Haz. Ş. Turan,) 11. Defter, Ankara 1991, s. 6-7

³ İl ve Ulus için bkz., S. Çağatay, *İl, Ulus ve Yönetenler*, Ankara Üniversitesi DTCF 50. Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara 1974; K.Z. Taş, *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Bolu Sancağı*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi), Ankara 1993, s. 248-249. 438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530) 11: Bolu, Kastamonu, Kengırı ve Kocaeli Livâları, Ankara 1994, s. 53. Burada Kaza-ı Konrapa yazılışları vardır. s. 90-99, 100-105

da, darü'l mülkü Konur Alp ili merkezini göstermiştir. Mudurnu, Bolu, Mengen, Gerede, Eflâni taraflarındaki yeni arazi sahiplenmeleri de Konur Alp'in girişimleri ile gerçekleşmiştir. Bu yörelerde Hızır ve Eflagan illeri mülki taksimatta yer almış, Candar İli ile de Kastamonu yolu üzerindeki, tarihi kalesi ile dikkati çeken Borlu bir süre daha sınır kesilmiştir. Bundan anlaşıldığına göre de, Karadeniz kenarındaki Bender-i Ereğli, Osmanlı ve Candarlıların ihraç iskelesi idi ve kalede, varoşlarında Rumların yaşamalarına imkân tanınmıştır.⁴

Konur Alp, il sahibi olabilmiş ulus ve gün⁵ gibi temel Türk veya Yörük yerleşmelerini de teşvik etmiştir. Bu arada, Osman Bey'in de emri ile Akçakoca-Abdurrahman Gazi'nin Thynia'daki Samandıra ile Aydos hisarlarının düşürülmesinde rol oynamıştır. Geri döndükten sonra Üskübi'deki işlerini yoluna koyan Konur Alp, bu defa yine Bursa taraflarına çağrılmış ve Orhan, diğer Kayı ileri gelenlerinin katıldığı kuşatmada Mihâl ile birlikte bulunmuştur. Muhasara sürerken, Söğüt'den gelen haberler, Konur Alp'i kalben çok üzümüştür. Gençlik ve pir/ihtiyarlık yıllarını birlikte geçirdiği Osman Bey, 1326'da, nikris (tarihçiler, ayağında zahmeti vardı diyorlar) rahatsızlığı nedeni ile Söğüt'de vefat etmişti. Bursa daha sonra barış yolu ile düşürüldü ve Orhan'dan izin alarak yine darü'l-mülkü Konur Alp İli'ne döndü.⁶ Sürekli at sırtında gece gündüz demeden kâfir hakimiyetine bölgede son vermiş olan Konur Alp, kendi köşesine çekildi. Böylece bir iki yıl daha geçti. 1328'de, Kandıra'dan gelen haber akın ve gaza arkadaşı Akça Koca'nın öldüğü idi. İlyas gibi bir yiğidin babası olan Akçakoca dinî icapları yerine getirilerek, Karadeniz'i gören bir tepede toprağa verildi.⁷ Kabri, uzun zaman Kandıralıların ve yöre Türkmenlerinin ziyaret yeri olmuştu.⁸ Başta Âşıkpaşazâde olmak üzere hemen bütün tarihçiler, Akçakoca'dan sonra Konur Alp'in, kendi ili olan Konrapa'da hayata gözlerini kapadığını belirtirler. Bir iki cümleyi geçmeyen bu haber

⁴ İbn-i Kemal, 11. Defter, s. 23-27

⁵ İbn-i Kemal 11, s. 6, 7, 24, 27

⁶ İbn-i Kemal 11, s. 27 Neşri s.65

⁷ Neşri, s.71; İbn-i Kemal s.28; Hâdîdî, *Tevârîh-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (Haz. N. Öztürk), İstanbul 1991, s.65, Hâdîdî görüşlerini şu mısralarla dile getirmektedir:

"Kocail'in Akçakoca açmış idi

Ecel irüp, cihândan geçmiş idi

Yanında, Kandıra'nın, tağ içinde

Mezarı vardur, durur, yaylag içinde"

⁸ Hâdîdî'nin de işaret ettiği gibi Akça Koca'nın eski Kayı töresine ve mutad İslâmî usûle göre toprağa verildiği yer günümüzde de mevcuttur. Birkaç defa onarılmıştır. Şimdi de, yeniden çevre ve mezar düzenlemesi yapılmaktadır. Bkz., V. Şenel, *Kocaeli, Akça Koca Bey Anıt Mezarı*, Kocaeli 2014, s. 13-14 (Basılı olmayan bildirimdir.).

yine de önemli sayılır.⁹ Konur Alp'in ailesi ve halefleri hakkında hiç bilgiye rastlanamamaktadır.¹⁰

Akçakoca'nın ölümü ile Orhan Bey, Koca İli'nde, Araman Pazarı ve Kandıra'da, onunla birlikte bulunmuş iki kişiden söz ettikleri hâlde, Konur Alp için böyle bir kayıt yoktur. O'nun Konur Alp İli, daha sonra, şimdi isimleri meçhul yöneticilere geçmiştir. Zaten, darü'l-mülkü olan "Üskübi nâm-ı diğer Konrapa" kaydı epeyce birlikte yaşamıştır.¹¹ Dikkat edilecek olunur ise, Konur Alp İli yerine daha değişik bir kullanım da resmî belgelerde yerini almış ve devam ettirilmiştir. Evliyâ Çelebi, Üskübi'den kısaca söz ederken, aynı asrın büyük müelliflerinden ve tarihçilerinden Kâtib Çelebi hem Üskübi ve hem de Konrapa'dan ismine eserinde yer vermektedir.¹²

Konrapa (كوکریه), Konur Apa/Konur Alp ismi ile ilgilidir. Apa da Anadolu ve Rumeli'de sıkça görülen az değişik bir kısaltma olmaktadır. Yani Alp, (1) nin düşürülmesi ve (a) eklenmesinden kaynaklanmaktadır. Belki de bunu kaynağını tapu ve muhasebe yazıcıları, yazılış kolaylığına geldiği için, sıkça kullanmışlardır.¹³

Üskübi/Üskübli, Prusias pros Hypios'un 1323 sonrası ortaya çıkan adı olmaktadır. Kasabanın XIV. yy ilk yarısında, İslâmî-Türk karakter kazanması ile Eski ve Yeni yerleşim yerleri, daha doğrusu bahçe yerleşimlerini ön plânda tutan ahâli kendi arasında gelişme alanları olan yeni bahçeler kıyas olarak Eski-Bağ(çe)i unutmamıştır.¹⁴ XIV. yy'dan itibaren Üskübi/Konrapa idâri merkezi temsil etmeye başlamıştır. Konur Alp'den sonra, 1. Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, II. Murad ve Fatih Sultan Mehmed zamanlarında da idâreciler hakkında bilgi mevcut değildir. Bu arada, Yıldırım Bayezid'in Konur Alp devrindeki sınırları aştığı görülmektedir. Uzun yıllar Gerede Osmanlı'nın, Taraklı Borlu (Safranbolu) da Candarlıların uc'u idi. Fakat, siyasi hadiselerin gelişmesi ile Yıldırım Bayezid, Kastamonu'ya kadar sefer düzenlemiş ve Safranbolu artık eski

⁹ Aynı eser.

¹⁰ Aşağıda temas edileceği üzere mülkî teşkilâtta önceleri bağımsız "il"dir. Konur Alp İli Konur Apa ve Konrapa İli'dir. XV. yy'da Anadolu Beylerbeyliği (ki merkezi Kütahya'dır) içinde Bolu Sancağı'nın kazasıdır.

¹¹ 438 Numaralı Defter. s.538

¹² Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, (Haz. Z. Kurşun-S.A. Kahraman-Y. Dağlı), 11, İstanbul 1999, s. 90; Kâtib Çelebi, *Cihânnümâ*, İstanbul 1145, s. 653-654.

¹³ Alp ve tarihi gelişmesi için bkz. E. Esin, "Tonga Alp Er", *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 13, 1985; E. Esin, "Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü", *Türk Kültürü*, S. 34, 1965, s. 141-161; O. Pritsak, "Alp", *EI*, s. 419-420

¹⁴ İbn-i Kemal, s.26.

özelliğini geride bırakmıştır. Anadolu Beyler Beyliğinin kurulması ile de Bolu Sancağı'nın civardaki en önemli merkezleri doğuda Gerede, batıda ise Üskübi/Konrapa kazaları eski statüyü korumuştur. Keza, Konur Alp'in Gerede kuzeyindeki fetihlerini gerçekleştiren Hızır'ın da adı "İl" olarak yaşatılmıştır. Hızır Bey İli bu nedenle resmî belgelerde her zaman yeri korunmuştur.¹⁵

Konrapa, tarihi akış içerisinde, yerliler yanında yeni göçlerle de nüfusunu artırmıştır. Düzce Ovasının iklim ve tabiat şartlarına aldırış etmeyen Türkmenler ovanın hemen her akarsu boyunda köyler meydana getirmişlerdir. Akyazı ve Bolu'dan hicret eden Yörükler ovanın sıtmalı ortamı yerine daha çok rüzgâr alan ve sivrisineğin pek yaşama şansının olmadığı dağ etekleri ve vadilerinde yerleşmişlerdir.¹⁶ Yeni meydana gelen tarihî coğrafya, eskiye ait pek az hatırayı benimsemiş görünmektedir. Ovanın kuzeyinde, dağ eteklerindeki yerleşim yerleri Gümüştâbâd (Kışla-Çevrik) Avlıyan, Karaköy, Çilimli gibi Türk köyleri aynı zamanda kuzey veya sol kol yolu üzerinde göze çarpmışlardır. Kadife Kale gibi eski bir hisarın görüşü altındaki Aksu Vadisi, doğuda Efteni ile son buluyordu. Konrapa'nın tabii olarak sahip bulunduğu en yüksek tepe ve içindeki bulunduğu dağ zinciri de Elmacık adını taşımaya başlamıştır. Orman örtüsünün ulaşmadığı zirve ise Kardüz adını taşıyordu. Mudurnu ve Konrapa Türkmenlerinin yayla olarak Kardüz ve Balıklı taraflarını kullandıkları biliniyor. Konrapa Ovasının güneybatısında ise eski adı Daphnusius olan Efteni gölü, yazın tabii yatağına çekilen bahar ve sel zamanlarında ise taşan suları ovanın önemli bir kısmını içine alıyordu. O nedenle şimdi Gölyaka denilen İmamlar, gölden daha batıda ve biraz batıda ortaya çıkmıştır. Efteni ismi biraz yabancı görünüyorsa da Türkçedir. Burası sık sık kışla olarak kullanılmıştır. Ova köylerinin çoğu zaman hayvanlarını göl kenarına getirerek, burada kışı geçirmelerinin sağlıyorlardı. Zamanımıza kadar da bu usul devam ettirilmiştir. Efteni gölüne Küçük Melen, Uğur Suyu ve Aksu dökülmektedir. Sonra kuzeyde bir çıkış ile Karadeniz'e doğru akan nehrin adı ise Büyük Melen'dir. Uğur Suyu doğu-batı istikametinde akışlıdır. Elmacık ile Çakır Sayvan Dağı'nın ikiye

¹⁵ İbn-i Kemal, s.26

¹⁶ Günümüzde, ilk yerleşimcilere Türkmen, Etrak veya Yörük denilmektedir. Daimi olarak bir yerde yaşayanlar ise ekicilik veya tarımla uğraşmaktadır. Yöre ahâlisi onlara da manav demektedir. Konur Alp İli, XIV. yy sonralarında da bunların cenneti olmuştur. K.Z. Taş, cemaat adı altında yaşayanların listesini şöyle vermektedir: Cema'at-i Yol Beğiler. Bunlar Konrapada kışlıyorlar. Cema'at-i Saslar, Konrapa'da kışlıyorlar. Cema'at-i Yundular, Cema'at-i Sazaklar, Cema'at-i Efteni, Cema'at-i Tarakçılı ve Cema'at-i Targallu... Sonuncular şimdi mevcut olmayup, yazladıkları yayla adı mevki olarak bilinmektedir. Bkz. K.Z. Taş, a.g.e. s. 95-98.

ayrıldığı vadi başında da kuruluşu XV. Yüzyılının sonrasına dayanan Bey köyü göze çarpmaktadır. Çakır Sayvan dağının kuzeye bakan yamaçlarında ve ovada ise Mengencik'ler yer almaktadır. Yörenin en eski Yörüklerinden olup, ovada kışlarlar ve yazın da Türbe Tepe denilen yükseltide yaylak hayata geçerlerdi. Üskübi/Konrapa'nın güney-doğudaki yerleşimleri de Asar Dağı'nın ovaya bakan yüzüdür. Nalbantoğlu-Bakraz-Sallar ve Üç Köprü geçidine kadar belli aralıklarla yerleşimler göze çarpmaktadır. Küçük Melen nehrinin kaynaklarına doğru yörenin adı Yığılca'dır. Bu vadideki yerleşim yerleri Yörükler ve eski Türkmenlere aittir. Tarihçi Zekâi Konrapa'nın belirttiği gibi "Yosunsuz Türkler" bu Yığılcalılar idi. Üskübi/Konrapa yakınlarında ise Melen'in üst tarafında Akyazı Yörükleri ve Beçililer oturmakta idi. Melen aşıldıktan sonra güneye doğru bir inişle göze çarpan köyler de Beyciler, Tokuşlar ve Karaca idi.¹⁷

Tapu Tahrir Defterinden anlaşıldığına göre Üskübi-Konrapa'daki kasaba tamamen Türklerden ibaretti. Terzi Aliler ise Konur Alp zamanında Türkmen yerleşimine ait bir mahalle olarak bilinmektedir. Bu Türkmenler Bursa ve Kocaeli'nde yine ayrı ayrı yerleşimlerde görülüyordu.¹⁸ Keza, Kamarilerde öyle idi.¹⁹ Temürtaş oğlanları da hem Karadeniz kıyısında hem de Konrapa'da tımar sahipleri idi.²⁰ Bununla beraber, Çandarlılardan da bir çok aile ferdi Konrapa'da mal-mülk sahibi idiler. Bunlar, İsfendiyarlı Kızıl Ahmedli ve Şemsîler olarak aile hakimiyetini Konrapa'da devam ettirmişlerdir.²¹ Şeyhlerin, fakihlerin, az sayıda ahinin, Türkmenlere

¹⁷ M.Z. Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu 1960, s. 630. 18 Haziran 1969'da aramızdan ayrılan merhum M.Z. Konrapa, ziyaretlerimde, tarih ve özellikle bölge geçmişinden söz ederek, yeri geldikçe bu yosunsuz ahalden bahsedirdi.

¹⁸ Terziler ve Keramüddinlilere Bursa civarı ve Kocaeli'nde rastlanmaktadır. Bkz., Z. Özlü, *Akçakoca*, İstanbul 2008, s. 40, 82-84; *438 Numaralı Defter*, s. 762.; Z. Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti Prusias ad Nypium: Konuralp*, İstanbul 2009, s. 39-40.

¹⁹ Kamariler de kökleri Türkistan ve eski olan Türk kabilesi idi. Türkiye'nin bir çok yerinde göze çarpmaktadır. Kocaeli ve Bolu yörelerinde de obalarına, mahallelerine rastlanmaktadır. Bkz., *438 Numaralı Defter*, s. 450, 659, 735; *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defteri*, (Haz. Ö.L. Barkan - E. Meriçli), Ankara 1988, s. 40.

²⁰ Osmanlıların kuruluşunda emeği geçen üç Temürtaş ailesi bulunmaktadır. Ancak, Konrapa'daki (Düzce) Temürtaşlılar bunlara mensup değiller. Bkz., İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara 1972, s. 573-576.

²¹ Bkz., Y. Yücel, *XIII-XV Yüzyıllar Kuzeybatı Anadolu Tarihi: Çobanoğulları-Çandaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 117-123. Peçevî, Şemsilerin yakından tanıdığı bir tarihçi idi. Onlar için kaleme alınan mısraları eserinde ifade etmiştir. *Peçevî Tarihi*, (Haz. B.S. Baykal), Mersin 1972, s. 8-11. Bolu'da, XIX Yüzyılda tertip edilmiş Mustafa Paşa Vakıfları Kobra / Düzce ve köylerini içine almaktadır. Bunlar 62. ve 63. defterlerdir. Merhum Salih Zeki Kutucuoğlu tarafında Bolu'da iken bana hediye edilmiştir.

mensup kimselerden de Tapu-Tahrir kayırlarında yer aldıkları görülüyor.²² İstanbul'un 1453'de ele geçirilmesi ve Fatih Sultan Mehmed'in de payitahtı Edirne'den buraya nakli ile Konrapa da değişiklikten faydalandı. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da daha geniş sınırlara kavuşması ile de Erzurum ve Bağdad gibi merkezlere uzanan yollar da yörenin gelişmesinde rol oynamıştır. Ahalinin Bağdad Caddesi asını verdiği kaldırım, Sapanca sonrası Hendek'den geçirilmiş, Akyazı ise eskiden sahip olduğu statüyü Hendek'e kaptırmıştır. Bağdad Caddesi bu kasabadan geçirilmiş ve Melen Nehri taş köprü ile aşan yeni cadde, ova ortasındaki Düzce Köyü'nden kuzeye doğru yönelmekte ve Melen nehri tekrar aşılarak Konrapa'ya ulaşılmakta idi. Şemsî ailesinin Hendek, Düzce ve Bolu'daki Kervansaray ve Hanları'nın sağladığı önem dolayısıyla Üskübi/Konrapa askeri ve ticarî yolun nimetlerinde epeyce faydalanmıştır.

Şemsilerden Mustafa Paşa'nın mali katkıları ile oluşturulan han ve kervansaraylar, bu defa Asarsuyu kenarında, ovanın orta kısmında, Üskübi/Konrapa'nın güneyinde yeni bir pazar mahallenin yıldızının parlamasına sebep olmuştur. Burası Düzce'dir.²³ XV. Yüzyıllına "kadı" meselesi, İstanbul'u harekete geçirmiş ve bu sorumlunun nerede oturması lazım geldiğini "mesele" haline sokmuştur.

Düzce Bazar ve Konrapa Kadılarının durumu 1570'de tekrar mesele arz etmiştir. Kanûni Sultan Süleyman devrinin önemli vezirlerinden olup, V. Vezirliğe kadar yükselmiş olan Mustafa Paşa, Şemsî Ahmed Paşa'nın kardeşi idi. Padişah, Zigetvar'da vefat ettiğinde cenazesini İstanbul'a götürmeler arasında o da vardı. Bir süre sonra mütekaid/emekliye ayrılan Mustafa Paşa Bolu'ya dönmüş ve gelişen bazı hadiseler nedeni ile şikayette bulunmuştu. Kendisinin kervansarayının da bulunduğu Hendek'de, bazı Müslümanlar koyunları çalınmış, ehl-i fesad'ın yakalanması ve cezalandırılması istenmişti. Bu hadiseler meydana geldiğinde, Kadı'nın durumu da problem arz etmeye başlamıştı. Nitekim, 7 Aralık 1570 tarihli hükümde, yukarıda belirtildiği gibi, Kadı'nın bir Düzce Bazar'da bir Konrapa'da oturması uygun karşılanmamıştır. Hükümde "Konrapa Kadısı hilâf-ı semtde olup, âyende ve revendeye vesair Müslümanlara müzayaka olup, Düzce Bazar nâm mahalde

²² Düzce, XIV. Yüzyılda (t/d) değişmesine uğramıştır. O zamanlar "Tuz-Bazar", XVII. Yüzyıldan itibaren de "Düzce-Bazar" diye söylenmiştir. Âşikpaşa'nınki gibi Neşrî de "Tuz/Tüz Bazar'dan" söz etmektedir. Bkz., *Cihânnüma*, s. 60.

²³ Tarihi seyri içinde (دوزجه) Düz. Düzce ve Düzce Bazar, Düzce kazası gibi göze çarpmaktadır. Kafkas göçmenleri ise Düsce demişlerdir. Düzce'ye komşu Bolu ve Mudurnu gibi yerlerin ahali ise (z/s) değişmesi ile Düsce yanında (z/ç)yi de telaffuz etmişlerdir. Bu durumda yeni kelime Düşçe'dir.

oturması her husûsa enfa ve evlâdır deyü arz eylemişsin. Buyurdum ki, hükm-i şerifim ile hareket edile. Ve sen ki, Konrapa Kadısının, âyende ve revendeye vesair erbâb-ı mesâlihâ âsân olan yerde oturup, icra-ı şer'eyesin. Düzce Bazar'da mı olmak ensebdir ve bi'l-cümle hilâf-ı semtde (yani Konrapa) olmayıp, mesâlih-i semtde olmayub, mesâlih-i muslimin görülmeye münasib yerde oturasın."²⁴ Mustafa Paşa'nın da sahip olduğu otorite nedeni ile Kadı'nın bir yerde oturması böylece sağlanmış oldu. Bu durum ve gelişme yeni kasaba haline gelmiş ve kaza statüsünü taşıyan Düzce Bazar için olumlu idi. Zira, Şemsîlerin, bu arada Mustafa Paşa'nın cami, imâret ve hanlar, hamam gibi yapılarla süslediği ve masraflarda bulunması Düzce'yi önemli bir pazar da yapmıştır.

XV. Yüzyılın Düzce Köyü, XVII. Yüzyıl'da Düzce Bazar Kazası olarak temayüz etmiştir. Kasaba, Evliyâ ve Kâtib Çelebilerce ksa da olsa, Bolu Sancağı dahilinde gösterilmektedir. Bununla beraber batılı seyyahlar da sadece adı ve bir iki hanından söz etmektedirler.²⁵ Yukarıda temas edildiği gibi adaletin ve yönetimin sorumlusu olan kadılar²⁶, bazen Düzce Bazar'da ve bazen Üskübi/Konrapa'da oturmayı yeğlenmişlerdir. Kaynaklarını Bolu Dağlarından alan Asarsuyu, Üçköprü Derbendi sonrası batıya doğru akmakta ve adeta ovayı ikiye bölmektedir. Ova'nın ortasında, kuzey tarafında, sahile yakın bir yerde Konrapa'nın bir köyü olarak tarihteki yerini almıştır. Kuzeyinde Metek (şimdiki Koçyazı), doğuda Akpınar, güneyde Darıcı, batıda ise Kiremit Ocağı köyleri ile komşu idi. Ama, hafta pazarı olan perşembe günleri nerede ise bütün ova köyleri burada toplanmakta ve ticarî münasebetlerini yeni büyüyen kasabada yerine getirmekte idiler. Mustafa Paşa ve akrabalarının, haleflerinin de kervancılara yardımcı olmak üzere han ve kervansaray yaptırmaları, cami ve hanların da pazara yardımcı olması Düzce için önemli avantajlardı. Şemsîlerin temellerini attığı Uluğ Cami, zamanla, bütün köylülerin cuma namazlarını eda ettiği mekan olmuştur. Orman için de yapılan açmalar ile de kasaba sınırları iyice genişlemiştir. Bu arada ayân ve müdirlerce idare edilen kasabada, köklü değişiklik ise 1871'de yapılmıştır. Vilayetlerin teşkili nedeni ile Düzce Bazar, Kastamonu vilayetini Bolu sancağının bir kazası durumuna yükseltildi. Konrapa adı kullanılmaz iken, Düzce'nin son eki olan Bazar'dan da imtina edilmiştir.

²⁴ M.Z. Konrapa, *a.g.e.*, s. 234.

²⁵ Jean-Baptiste Tavernier, *Tavernier Seyahatnamesi*, (Ed. S. Yerasimos), İstanbul 2006, s. 49; M. Otter, *Voyage en Turque et en Perse*, Paris 1748, s. 356; Sieur de la Boullaye, *Voyage et Observations du Sieur de la Bollaye*, Paris 1653, s. 63-64; A.D. Nordmann, *Anatolien*, Hannover 1925, s. 275.

²⁶ *Mühimme Defteri 14*, 9 Recep 978/7 Aralık 1570.

Böylece, "kaim-makam" denilen yöneticinin idaresine geçen Düzce kazası, 1999'a kadar Bolu'nun kazası/ilçesi olarak yer almıştır. Vakti ile Konur Alp'in ikametgahı olan Üskübi, XIX. Yüzyıllar'da köy durumundadır²⁷. Düzce, nüfus ve kaza olarak hayli ilerleme kayd etmiştir. Üskübi ise "belde" ve "nahiye" adı altında mülki yaşayışını sürdürmüştür.

²⁷ Üskübi: Kasaba: Konuralp için bkz.: Z. Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias ad Hypium/Üskübi-Konuralp*, İstanbul 2009.

KAYNAKÇA

Âşıkpaşazâde, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. K. Yavuz-M.A.Y. Saraç), İstanbul 2003.

ÇAĞATAY, S., “İl, Ulus ve Yönetenler”, *Ankara Üniversitesi DTCTF 50. Yıldönümü Anı Kitabı*, Ankara 1974.

DE LA BOULLAYE, Sieur, *Voyage et Observations du Sieur de la Bollaye*, Paris 1653.

ESİN, E., “Tonga Alp Er”, *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 13, 1985.

ESİN, E., “Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü”, *Türk Kültürü* S. 34, 1965.

Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, (Haz. Z. Kurşun-S.A. Kahraman-Y. Dağlı), C. 11, İstanbul 1999.

Hâdîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (Haz. N. Öztürk), İstanbul 1991.

Kemal Paşa Oğlu Şemsüddin Ahmed-İbn Kemal, *Tevârih-i Âli Osman*, (Haz. Ş. Turan), 11. Defter, Ankara 1991.

KONRAPA, M.Z., *Bolu Tarihi*, Bolu 1960

Neşrî, Mevlânâ Mehmed, *Cihannümâ: Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, (Haz. N. Öztürk), İstanbul 2008.

NORTDMANN, A.D, *Anatolien*, Hannover 1925.

OTTER, M., *Voyage en Turquie et en Perse*, Paris 1748.

ÖZLÜ, Z., *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti Prusias ad Nypium: Konuralp*, İstanbul 2009.

ÖZLÜ, Z., *Akçakoca*, İstanbul 2008.

TAŞ, K. Z., *Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Bolu Sancağı*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi), Ankara 1993.

TAVERNİLER, Jean-Baptiste, *Taverniler Seyahatnamesi*, (Ed. S. Yerasimos), İstanbul 2006

UZUNÇARŞILI, İ. H., *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara 1972